

נתוח הפרוסטט

(בירור הבעיה)

אחת הבעיות שהועלו על שלחן הספרות ההלכתית רק בשנים האחרונות היא שאלת "נתוח הפרוסטט". לפיכך מועט עדיין הנמצא מנושא זה בכתובים, נשתדל איפוא להציג בעיה חמורה זאת ולרכז בקצרה את דברי רבותינו שיש ללמוד מהם לעניננו.

ה"פרוסטט" או ה"ערמונה" בעברית היא בלוטה הנמצאת סמוך מאד לשלפוחית השתן, מתחתה. תפקידה היא להפריש נוזל המתערב בזרע שזורם בצנור מיוחד העובר דרך הפרוסטט. צנור זה שהוא "שביל הזרע", עולה מן האשכים (בהם נוצר הזרע) נכנס לתוך הבטן, מתעקל, עובר דרך הפרוסטט וחוזר לגיד. לפרוסטט נטיה כללית להתנפחות אחרי גיל העמידה. (לעתים קורה הדבר גם אצל צעירים), התנפחות זאת גורמת הפרעות בדרכי השתן ע"י לחיצתה על השלפוחית, לפיכך קיים לפעמים ההכרח להרחיק חלק מבלוטה זאת, או את כולה, ע"י נתוח. (ברור שאותו נתוח יכול לקרות גם מחמת מחלות אחרות רח"ל). כדי להמנע מסבוכים בשעת הנתוח מקובל אצל הרופאים לכווץ גם את צנור הזרע העובר דרך הפרוסטט.

ברור שכאשר הצנור הנ"ל מנותק אין לזרע הנוצר באשכים כל אפשרות להגיע לגיד ועל ידי זה הופך האדם לעקר. יש להדגיש שבספר "אוצר הפוסקים", (בסוף הספר) בהערות המערכת למאמרו של הגרא"י אונטרמן שליט"א, מובא בשם הד"ר שפירא הי"ו, שהוא עצמו נוהג שלא לכווץ את הצנור הנ"ל בשעת הנתוח, ואיננו זוכר (לפחות בעשר השנים האחרונות) כל סבוך שנגרם עקב זה.

כמו כן יש לציין כי ב"הפרדס" ניסן תשט"ז מובא שלא בכל מחלות הפרוסטט אף אלו של עצירת השתן, קיים ההכרח לנתח, באירופה מלמדים הרופאים את החולים להשתמש בשפופרת ארוכה וגמישה שמכניסים אותה דרך פי האמה אל שלפוחית השתן ועי"ז קל להם להוציא את מי הרגלים. השאלה בהלכה מתחלקת לשתיים:

- (א) האם אין דין המנותח כדין "פצוע דכה בדי אדם" האסור בקהל?
- (ב) האם אין בעצם עשית הנתוח משום אסור "סירוס" ומתי הוא מותר?

חלק א

האם אין דין המנותח כדין פצו"ד ביד"א

בקשר לשאלה זאת נעמוד על שלש נקודות, שנדון בהם בשלשה פרקים.
 פרק א) האם כל מעשה סירוס ביד"א פוסל, אפילו כשלא נעשה באברי
 הזרע ממש, ולכשתימצי לומר דוקא על אברי הזרע הקפידה
 תורה האם גם צנור הזרע שמחוץ לאשכים בכלל?
 פרק ב) האם לנתוח למטרת רפואה יש דין של פצוע בידי אדם?
 פרק ג) מה דין ספק פצוע דכה בין ספק מציאותי ובין ספקא דדינא?

פרק א

האם כל מעשה סירוס ביד"א פוסל?

א) ב"אגרת בקורת" להגריעב"ץ כתב בדף ה': «וגם הדבר מוכרע מעצמו
 ומוכרח ממקומו כי מאחר שנעשה בכך סריס בידי אדם שאסרה תורה, אפילו היה
 כבר סריס בידי שמים ממילא שהוא ג"כ שפסלתו תורה לבא בקהל מכיוון שנעשה
 בו מעשה סירוס ע"י אדם שעליו הקפידה תורה וזה דבר ברור» ולפי"ז תמה שם
 על דברי התוס' בסוטה כ"ו ע"א דהכשירו שותה כוס של עקרינ לבא בקהל וזה
 לשונו, «הא כבר ביארנו ששני האיסורין (פצו"ד וסריס) שווין» ומטעם זה פסל
 שם גם פצוע ומושחת בידי שמים, אם אח"כ נוסף קלקול בידי אדם, כשם שהוא
 עובר באופן זה על איסור סירוס. וא"כ לפי דברי האגרת הנ"ל, גם בנדון דידן
 תלוי הדבר אם על נתוק צנור הזרע העובר בפרוסטט עוברים על איסור סירוס
 מדאורייתא. שאלה זו תבורר בעה"י בחלק השני של הבעיה הדן באיסור הסירוס.
 ויש לציין כאן גם את דברי הרא"ה בספר ה"חנוך" מצוה תקנ"ט שהסביר
 טעם פסול פצוע דכה וזכרות שפכה וכתב «משרשי המצווה להרחיק ממנו לבלתי
 הפסיד כלי הזרע בשום צד, כידוע המלכים שמסרסים הזכרים למנותם שומרים
 הנשים, ויש מן הזכרים הפחותים שרוצים בדבר, כדי לזכות בשלחן המלך ולהרויח
 ממון, ואנחנו עם הקדש, בדעתנו כי כל סריס בידי אדם יפסל מהתחבר עוד עם
 בת ישראל וכו' ועם טענה זאת נמצא טעם בחלוק האיסור בין הנפסד בידי אדם
 לנפסד בידי שמים». וחזינן גם בדברי החנוך הנ"ל דפסול פצוע דכה תלוי באיסור
 סירוס. ועיין ב"חתם סופר" אה"ע סימן י"ז שכתב על דברי הרא"ה הנ"ל, «דאף
 שאין לסמוך על טעמי המקרא שהמציאו חכמים אחר התלמוד מ"מ מוכח מדבריו
 ז"ל דס"ל להרא"ה דכל מיני חולי שאינו נעשה בכוונת מכון הוה בידי שמים
 ולאפוקי שתיית כוס של עקרינ» וב"חקרי לב" אה"ע סימן ז' ג"כ דן מטעם ה"חנוך"
 הנ"ל בדין שותה כוס של עקרינ (ויובא אי"ה להלן).

(ב) אולם מהרבה אחרונים נראה שאיסור סירוס ופסול פצו"ד הם שני ענינים וגדרים נפרדים ואינם תלויים כלל זה בזה עיין ב"חתם סופר" אה"ע סימן י"ז ב"יד דוד" תשובה א' (שנביאהו להלן) ב"חזון איש" ב"ב סנהדרין סימן מ"א לקוטים (עיין להלן) ובהערות להגרא"י אונטרמן שליט"א שבסוף ספר "אוצר הפוסקים" שכתב "וההבדל הוא דאיסור הסירוס הוא על בטול כח ההולדה באדם או בבהמה ולא חשוב באיזה אופן נגרם הבטול אבל איסור פצו"ד שאינו אלא אם נעשה ביד"א הקפידה תורה על החבלה באברים הללו ע"י פציעה וכריתה וניתוק ודיכה ולא באופן אחר".

ושיטת ה"יראים" נמי מוכחא הכי שכתב, על ההוא עובדא דאיסתתים גובתא דשכבת זרע ואפיק במקום קטנים ופסל רב פפי משום דבמקומה מבשלה שלא במקומה לא מבשלה (יבמות ע"ה ע"ב) וכתב עלה דהכוונה היא לפסול את בניו משום שאינו מוליד, אבל הוא עצמו לא נפסל בקהל שהרי איננו לא פצוע ולא כרות (עמוד ביאה סימן ד'). ורוב הפוסקים כתבו דהיראים הנ"ל מיירי אף בנסתם ביד"א ודלא כהב"ח עיין בב"ש סימן ה' ס"ק ט' בית יצחק סימן ל"ד חת"ס סימן י"ד ובתורת חסד סימן ל"ח ועוד.

וה"קרבן נתנאל" ביבמות שם כתב דגם שיטת ר"ת (דמכשיר ניטלה ביצה אחת אף שאינו מוליד) היא ג"כ כהיראים הנ"ל ועפ"י תירץ את קושית הרא"ש דמאי שנא דינו של ר"ת מעובדא דאיסתתים הנ"ל דפסול כיון שאינו מוליד. דלשיטת ה"יראים" נוחא דהוא עצמו לא נפסל. ורק בניו ממזרים.

ואף שלפי שיטת ה"יד דוד" אין ראייה מדברי ה"יראים" הנ"ל דהא שיטתו היא (יובא בחלק ב' בעה"י במפורט) דגם באיסור סירוס ההקפדה היא דווקא על פציעה כריתה וכו' וא"כ כיון דאיסתתים לאו פציעה וכריתה הוא כמפורש ביראים, הוא הדין גם לאיסור סירוס דאינו נכלל בכלל האיסור, ומיהו לשאר השיטות דאין הקפדה דווקא על המעשים הנ"ל ואסור מדאורייתא בכל גוונא שפיר יש ללמוד מדברי היראים כנ"ל. (ויש לדון בשיטת רש"י והרא"ש וכל אינך דפליגי איראים הנ"ל אי טעמם הוא משום דבאמת תלוי פסול הפצ"ד באיסור הסירוס? ועיין ב"תורת חסד" סימן ל"ח שרצה לפרש כן בדעתם וכתב דרש"י דפסל כוס של עקרין אויל בזה לשיטתו, ומיהו במסקנא שם כתב דלפי הכ"מ דאית ליה דגם רש"י מכשיר כוס עקרין (יבוא לקמן) תלוי הדבר אם ניכר השינוי ונראה, ולפי"ז יתכן דס"ל לרש"י דגם איסתתם שם פציעה עליו. וכן סבר הרא"ש וצ"ע).

וביתר באור האריך בדבר ב"יד דוד" וכתב בשאלה א' "זה ברור שהפצ"ד והכ"ש הוא קלקול שנעשה ע"י שינוי ביד"א או בידי איזה בריה שהיא באברי הזרע דווקא, והם השלשה אברים הגיד והביצים וחוט ביצים שעי"ז לא יוכל

להוליד, וכן זה ברור שדווקא בנעשה על ידי אדם השינוי לקלוקל באברים האמורים למעלה שגורמים מניעת ההולדה הוי פצו"ד וכ"ש שאסור לו לבוא בקהל וכו' שכן לא מצינו פסול לבא בקהל אלא בג' אברים האלו ורק בג' פסולין אלו וכן הוא לשון הגמ' ביבמות ע"ה ע"ב אמר רבא פצוע בכולן דך בכולן כרות בכולן וכו' שהרי בקרא לא כתוב אלא פצוע דך וכרות והאברים נצטוינו בשם שפכה ר"ל האבר שע"י כריתה נעשה שופך וכן הפצוע וכו' והא דהוסיף רבא חוטי ביצים מלמד לנו דחוטי ביצים נכללו בכלל דפצוע דכא וכו' והן ג"כ בכריתתן עושין ממסלח לשופך וכו' וכן דייק שם מלשון הר"מ בפט"ז מאיסור"ב שכתב "ובשלשה אברים אפשר שיפסל בהם הזכר בגיד ובביצים ובשבילין שבהם תתבשל הזרע" הרי שהרמב"ם דייק דדווקא בג' אברים אלו אפשר שיפסל.

ג) מעתה יש לדון לשיטה זו (דפצ"ד וכ"ש אינו נפסל אא"כ היתה הפגיעה או הכריתה באברי הזרע דווקא), אם גם צנור הזרע הנמצא בתוך הגוף נכלל בפסול זה?

והנה בביאור מה שנאמר "חוטי ביצים" (יבמות ע"ה) מצינו הבדל בין לשון רש"י ללשון הרמב"ם, דרש"י ביבמות שם בד"ה וכולן כתב דהם החוטין שהביצים תלויים בהם בתוך הכיס, וברמב"ם פט"ז מאי"ב ה"ג כתב, דהם השבילין שבהם תתבשל הזרע וא"כ יש להסתפק בשיטת הרמב"ם אם כוונתו לכל השבילין המבשלים הזרע וגם השביל העובר בגוף בכלל, וחולק על רש"י?

וב"יד דוד" הנ"ל כתב על מה שנאמר חוטי ביצים וז"ל: "זוה לרש"י החוטין שתלויים בהם הביצים בתוך הכיס, ולהרמב"ם הן השבילין שבהם תתבשל הזרע עיין בדבריו פט"ז מאי"ב ה"ג" ומפשטות דבריו משמע שהם שתי שיטות נפרדות, וא"כ כוונתו היא ע"כ לומר דלהרמב"ם גם השבילין בתוך הגוף בכלל, דהא על השביל שבתוך הגיד אין חולק וכדמוכח עובדא דאיסתתים הנ"ל. (עיין בדברי ה"חזו"א" המובאים לקמן).

והפרדס" תשט"ז הוכיח כן מדברי הר"מ בפיה"מ פרק הערל, שכתב "ממה שאתה צריך לידע שכשנפצע הגיד או חוטי ביצים כמו כן או נכרתו הביצים או נקב הגיד או נקבו הביצים ובכלל כל חולי שיתחדש בכלי הזרע ממה שיחייב חכמת הטבע שהוא לא יזריע בהן הרי זה פסול".

והרמב"ם ב"ספר המצוות" ל"ת ש"ס כתב "הזהיר מי שנפסדו ממנו כלי המשגל שאי אפשר לו שיוליד שלא לבא על בת ישראל וכו'" וכן גם לשון החנוך מצוה תקנ"ט אולם בסופו פרט את ג' האברים הנ"ל.

ד) אך ב"חזון איש" ב"ב סנהדרין לקוטים מ"א כתב דאין כאן מחלוקת בין הרמב"ם ורש"י, ומה שכתב הר"מ שבהם תתבשל הזרע כוונתו בזה היא לכלול גם את השביל העובר בגיד והוא מלשון הגמ' במקומה מבשלה והוסיף שם וז"ל

והנה כפי הידוע ע"פ הרופאים השבילין נכנסין לעומק בגוף ועוברין כמו חצי קשת עד שנכנסין לגיד ועוברין דרך הגיד וזורמים לחוץ ומדלא הוזכרו בגמ' ובפוסקים משמע דבמקום שהשבילין בפנים אינם בכלל פצו"ד ואינו נפסל אלא אם נפצע ונרך בגיד וביצים וחוטין שבהם, אבל לא החוטין הפנימיים שבתוך הגוף ואף אי מסתיר ע"י כריתת השבילין בתוך הגוף מ"מ אינו נאסר בקהל ודינו כשאר עקר וכסריס חמה וכמוש"כ התוס' סוטה כ"ז ע"א ד"ה אשת".

ולפ"ז פסק שם להלכה "ע"ד הנתוח בחולי עצירת השתן ע"י סתימת שביל השתן הבא מנפיחת הבשר הידוע ולוחץ על צנור השתן וסותמו ובשעת הנתוח מוכרחים להפסיק גם את שביל הזרע המובלע בגוף למש"כ אין בזה איסור סירוס דאורייתא רק דרבנן כמו שתית כוס של עקרין ובכל אופן הנתוח מותר משום ספק סכנה ואינו נאסר בקהל".

גם בהערות של הגר"א אונטרמן שליט"א שבסוף "אוצה"פ" יצא לדון להיתר מהסבה הנ"ל.

(ה) ולפי שה"חזו"א דימה דין שאלתנו לשותה כוס של עקרין עפ"י דעת התוס' סוטה כ"ז חלה עלינו חובת ביאור דין זה, האם כו"ע הכי ס"ל שהשותה כוס עקרין מותר בקהל.

אך לפנ"כ יש לברר מהות הלקוי של כוס עקרין האם שתייתו פוגע באברי הזרע ממש, או רק בשאר חלקי גוף האדם וממילא מונע את כח ההולדה שבו. משום שאם נמצא שהכוס הנ"ל אינו פוגע באברי הזרע ממש, יצא מזה שדעת האוסרים את השותה הנ"ל בקהל ע"כ חולקת על יסוד הנחתם של ה"יד דוד" וה"חזו"א הנ"ל.

(ו) ב"לבוש" סימן ה' ס"ק י"ב הדין באיסור הסירוס ע"י כוס עקרין כתב: "דלא אמרינן דאסור אלא בכוס של עקרין שמגיע כח המשקה עד אברי ההולדה ומסרסן אבל ליטול כרבלתו של תרנגול או כיוצא בזה שמצוי להסתרס ע"י כך מותר שהרי אינו נוגע באברי תשמיש וגרמא דחוקא היא זו.

וב"תורת חסד" סימן ל"ח כתב שגם משאר פוסקים נראה כהלבוש הנ"ל. בהערות של הגר"א אונטרמן שליט"א הנ"ל כתב שמדברי ה"חת"ס" בסימן י"ז משמע שכוס עקרין משפיע גם על אברי ההולדה עצמם (דברי הח"ס יובאו לקמן).

(ז) ברם ה"חזו"א לא ס"ל הכי דכתב ב"חזו"א" שבת סימן ס"ב (בהוצאה החדשה) "דהלקותא של הסריס הוא בגיד וביצים והלקותא של כוס עקרין הוא בשאר הגוף שגם המה וחוט השדרה ושאר עצבי הגוף משתתפין לבשול הזרע" ועפ"י הסביר את דברי הרמב"ן ועוד עיי"ש. וכן משמע מדברי הפני משה (המובאים לקמן סעיף י').

וכן כתב הגר"א אונטרמן שליט"א בהערות הנ"ל "ומסתבר הדבר כי גם בימים קדמונים לא גרם שתיית הכוס לשינוי אורגני אלא לשינוי פונקציונלי בלבד שמשפיע על חוט השדרה או על העצבים וכדומה ונעשה עקר".
וכן משמע ב"יד דוד" הנ"ל שכתב "וכן כותב הרב דהמשקה כוס עקרינ אסור ואין לוקין עליו ג"כ כנ"ל כיון שאינו משחית האברים האלה ואין משחיתם באופן שכתוב בקרא".

(ח) ועתה מה דין השותה כוס עקרינ לבוא בקהל.
התוס' בסוטה כ"ו ע"א ד"ה אשת כתבו זו"ל: "רש"י פירש בסריס חמה ולא בסריס אדם שאסור לקיימה ולא ידעינן מנלן דסריס אדם כגון ששתה כוס של עקרינ דאסור לקיימה וכו'" וא"כ לפי דעת התוס' רש"י פליג ואסור את השותה הנ"ל בקהל.

ברמב"ם פ"ו מה' סוטה ה"ו "ואשת סריס חמה וסריס אדם המותרות לבעליהן הרי הן ככל הנשים ושותות" ובכ"מ פירש את דבריו בשותה כוס של עקרינ שמותרת לו וקרי ליה סריס אדם לפי שע"י אדם בא לו. ועיי"ש עוד שפירש דגם רש"י מודה להתיר השותה הנ"ל. וביאר כוונת רש"י בע"א.
וב"תורת חסד" סימן ל"ח הסביר את ההבדל לשיטת רש"י אליבא דהכ"מ בין כוס של עקרינ דמותר ובין אסתתים גובתא דש"ז דאסור, אף שגם כוח הכוס מגיע עד אברי ההולדה כמבואר בלבוש וש"פ, (הובא לעיל) דיש לחלק דלא פסלה התורה אלא בשגיכר הדבר ונראה שינוי באברי ההולדה.
גם ה"אמרי שפר" סימן ע"ד כתב דאין הכרח לומר דלרש"י אסור השותה כוס עקרינ לקיים את אשתו.

אך ה"משנה למלך" אוקים לדברי הרמב"ם הנ"ל בשהיתה אשתו גיורת או משוחררת וכל אינך המותרות לפצ"ד ודייק כן ממה שכתב "המותרות לבעליהן" כלומר שההיתר בא מצידן ולפי דבריו אין ראיה מדברי הרמב"ם למחלוקת רש"י ותוס' הנ"ל.

(ט) ב"חקרי לב" אה"ע סימן ז' כתב דנראה שגם התוס' הא לא החליטו להתיר, אלא שתמהו על רש"י וכיון שלהתוס' ברור בשיטת רש"י לאסור והם לא החליטו להתיר ע"כ ספיקא הוא ופסול. ולא התיר אף בשתה לרפואה במקום סכנה.

והגריעב"ץ פסל את השותה ותמה על דברי התוס' דהכשירו (הובא לעיל).
וב"אוצה"פ הביאו מ"יד אהרן" הגה"ט אות א' בשם "זרע אברהם" דאם השקוהו סם וע"י אותו הסם נעקר ובטלו ממנו א' מהאברים האלה נקרא ביד"א ופסול, וכן מובא שם מ"אדמת הקדש" ח"א סימן כ"ג ומ"שלחנו של אברהם" סימן ה'. וכן הביא דעה זאת בשמם ה"עבודת ה'" סימן ג'.

וה"פתחי תשובה" ס"ק ט' העלה ששאלה זו תלויה במחלוקת רש"י ותוס' הנ"ל.

י) אך ב"אפי זוטרי" ס"ק י"ד כתב דודאי כשר הוא לכו"ע וכן כתב ה"ברכי יוסף" וברור הדבר שהרי אין כאן מעוץ ולא כתות ובתורה לא נזכר אלא בטול האבר או מעוץ או כתות וכדומה ולא בטול כח ובפ"ת הנ"ל הביא שכן הסכימו להלכה מהר"י הכהן בהגהת "זרע אברהם", מהר"י נבון וספר "יד אהרן".
וכן כתב ב"יד דוד" הנ"ל "דהעיקר בזה צריך לדעת אם הכוס מקלקל את ג' האברים הנ"ל ועושה בהם פציעה אזי נאסר לבא בקהל דמה לי שנעשה ע"י סכין או ע"י סמא חריפא ובפרט להפוסלים ע"י חולי שזה אצלם ביד"א אבל אם ע"י הכוס לא חל שינוי בשלשה אברי ההולדה רק נחלשו ונשללו מכח ההולדה או שנחלשו העצבים המסייעים לכח ההולדה אף שנתקלקלו לגמרי אזי מותר לבא בקהל".

ו"בחתם סופר" אה"ע סימן י"ז העלה סברה חדשה בדעת התוס' המתירין את השותה דהקשה שם: נהי שאין לוקין על כוס של עקרין משום דהוי לאו שאין בו מעשה, אבל מ"מ הא הוי פצ"ד ביד"א ואמאי החליטו התוס' להתיר? ותירץ דע"כ מוכח מזה דהתוס' נמי ס"ל כשיטת הרמב"ם ודעימיה דכל חולי מיקרי ביד"ש ועדיפא מיניה דאפילו המתחיל ביד"א, ג"כ ביד"ש נקרא, כיון שאינו עושה מעשה באברי ההולדה עצמם [ולדברי הח"ס הנ"ל התכווין הגר"א אונטרמן שליט"א לעיל סעיף ז'].

וב"פני משה" אה"ע שאלה ב' (בסוף הספר) כתב: דכשם שלשאר מיני חולי יש דין של בידי שמים אעפ"י שהם נגרמים ע"י אכילת דברים המזיקים לגוף, — דהא מטעם זה פסל הרא"ש כל "ע"י חולי" והחשיבם כפצ"ד ביד"א, — הוא הדין גם השותה כוס של עקרין נקרא ביד"ש, דמה לי ע"י כוס עקרין, או ע"י שאר מאכלים רעים, כל שלא נגע באברי הזרע עצמם ממש נקרא ביד"ש.

פרק ב

האם לנתוח למטרת רפואה יש דין של פצ"ד ביד"א?

הכוונה בפרק זה היא לברר אם יש צד היתר בנתוח זה, אף אם נגיה שבכריתת הצנור שבפרוסטט ג"כ חל עליו דין פצ"ד. ושלשה חלקים בפרק זה הדנים בשלש אפשרויות שונות, ואף כי שאלתנו נוגעת באופן ישיר רק לאפשרות שבפרק האחרון, אין הדברים מתבארים אלא ע"י דיון גם בשתי האפשרויות הראשונות. ואלו הפרקים: (א) נכרת ע"י חולי. (ב) נכרת ע"י אדם לרפואת אותו אבר. (ג) נכרת ע"י אדם לשם רפואת אבר אחר.

נכרת ע"י חולי

(א) בדין זה נחלקו הראשונים ושתי הדעות הובאו בשו"ע סימן י' וז"ל: „כל פיסול שאמרנו בענין זה כשלא היה בידי שמים, כגון שכרתו אדם או תכהו קוץ וכיוצא בדברים אלו, אבל אם נולד כרות שפכה או פצ"ד או שנולד בלא ביצים, או שחלה מחמת גופו, או בטלו ממנו אברים אלו, או שנולד בהן שחין והמסה אותן או כרתן, — הרי זה כשר לבא בקהל שכל אלו ביד"ש להרמב"ם. אבל לרש"י והרא"ש לא מיקרי ביד"ש אלא ע"י רעמים וברד או ממעי אמו אבל ע"י חולי חשוב בידי אדם ופסול. וכתב הרא"ש דהכי משמע בירושלמי.

והרבה מן האחרונים כתבו דגם רש"י ס"ל כהרמב"ם דע"י חולי נקרא ביד"ש, ה"ב"ש" ס"ק י"ב הביא ראיה מרש"י יבמות דף כ', ו"בכנה"ג הביא מ"תומת ישרים" סימן נ"א שמצא בספר רש"י ישן שע"י חולי נקרא ביד"ש. גם ה"ב"ח כתב כן בדעת רש"י, וה"ברכי יוסף" הביא את ה"מהרש"ל" דס"ל הכי, אך בספר "תומת ישרים" כתב שמאחר והרא"ש ס"ל בדעת רש"י שלא כהרמב"ם אין לנו לומר שלא כדבריו.

(ב) להלכה נחלקו הפוסקים: ב"אגרת בקורת" כתב דהרמב"ם יחידאה הוא וכיפינן ליה להוציא את אשתו אף כשנשאה בהיתר.

ב"כנה"ג" הגה"ט אות ו' (מובא באוצה"פ) כתב דלכתחילה אין להתירו להנשא לישראלית וצריך ליעצו לישא גיורת, ואם עבר ונשא ישראלית — כתב בספר "תומת ישרים" סימן נ"ב וסימן קכ"ה בשם מהר"י אבאיוב שגוזרים עליו נידוי עד שיפרוש, ובסימן נ"א ונ"ב כתב משמיה דנפשיה דלא עבדינן לא נידוי ולא הרחקה.

וב"אפי זוטרי" ס"ק י"ד הביא מהספר "זקן אהרן" דלכתחילה לא ישא ואם נשא לא יוציא. וכתב עליו דיפה פסק. גם ב"כסא דהרסנא" סימן ש"מ כתב דלכתחילה לא ישא. ובאוצה"פ הביאו כן מה"דבר משפט" ו"בני אברהם".

(ג) אך רוב האחרונים פסקו כהרמב"ם, ה"ב"ח" כאן כתב דהרא"ש יחידאה הוא דהא רש"י, והסמ"ג, והנמוק"י, ורי"ו בשם רמ"ה, והרא"ש בתשובה, סוברים דע"י חולי כשר, וכן הכריע ה"מהרש"ל". וב"ברכ"י" הוסיף דה"תיו"ט" הביא ראיה גם מדברי התוס' דס"ל כהרמב"ם, וכיון דהתוס' נמי הכי סבירא ליה, נקטינן הכי.

וכן פסק ב"עין יצחק" סימן ט' דלדינא יש לסמוך על ה"ב"ח והביא שם כדבריו מ"הגהות תוי"ט" על אה"ע, ה"פרי חדש", "שו"ת הגר"ח מוולוז'ין" ו"משכנות יעקב".

וב"ישועות יעקב" נמי הכי פסק וכתב דלדינא לא נעזוב דעת רוב הפוסקים אף להקל. וכן סברי עוד אחרונים (ע"ין באוצה"פ).

נכרת ע"י אדם לרפואת אותו אבר

(א) כתב ה"ם של שלמה" בפרק הערל סימן ט', דזה שכתב הרמב"ם "או שכרתן" (עיין לעיל סעיף א' בלשון הר"מ המובא בשו"ע) הכוונה היא שהאדם כרתן, ואפי"ה כשר כאילו נולד כן ממעי אמו. וזהו פירוש דברי הירושלמי פ"ח דיבמות הלכה ב' "הרי שעלת חטטין מי מחכך בה או מסיית והרי הוא בידי אדם כמי שהוא בידי שמים".

ב"תעלומות לב" סימן ד' הביא מהספר "תומת ישרים" ועוד רבנים וספרים להתיר כהמהרש"ל הנ"ל וכן דעת הספר "יד יוסף" סימן צ"ח.

(ב) אולם הרבה מהאחרונים לא פסקו כה"רש"ל הנ"ל: ב"אגרת בקורת" בתשובת המורה הוכיח מדברי התוס' יבמות ע"ה שכתבו שטוב לצוות לרופאים לחתוך הביצה השמאלית, וזה דלא כדברי המהרש"ל הנ"ל, — דהא לפי דבריו בלא"ה אינו נקרא ביד"א, דהא חתוך הרופאים מסתמא לרפואה הוא. וכן דעת הגריעב"ץ עצמו שם דף י"ב.

וכן פסק ה"ישועות יעקב" ס"ק ג' שכתב שאין משמעות הירושלמי כדבריו וכן דעת ה"ח"ס" שכתב שאף דמדברי הירושלמי נראה כ"הרש"ל" מ"מ אין היתר זה מבואר בלשון הרמב"ם ויותר נראה לפרש ד"או שכרתן" קאי אשחין עצמו.

וב"תורת חסד" סימן ל"ח כתב "ומה שאיזה אחרונים רצו להמציא קולא בפצו"ד ביד"ש ואח"כ שלטו בו ידי אדם שלא יהא נפסל לבוא בקהל, ובאמת חס ושלום להקל בזה" גם בהערות של הגרא"ז מלצר זצ"ל שבסוף "אוצה"פ" כתב שאין מדברי הירושלמי ראייה להרש"ל.

וב"חזון איש" אה"ע לקוטים סימן ד' כתב "אבל מלשון הרמב"ן בספר הזכות משמע דהשחין כרתן שאינו מפרש (דברי הירושלמי) מחכך ביד, לפיכך אין לנו להקל בכרתן לרפואה.

אך נראה מהאחרונים שצירפו עכ"פ את דעת המהרש"ל הנ"ל לספיקא עיין "עין יצחק" סימן י' י"א ועוד.

(ג) ומיהו בנתמסמס ועומד להתבטל ואח"כ כרתן אדם דעת רוב האחרונים להקל. ה"חתם סופר" הג"ל כתב: דנראה פשוט דאם כבר נתמסמסה הביצה ועומד להתבטל והרופאים מיהרו וכרתו דשרי. וכן כתב ב"כסא דהרסנא" סימן ש"מ. וה"אבני נזר" סימן כ' הוסיף דמה שעשה הרופא אח"כ לא חשיב שסרסו, שכבר היה מסורס ועומד, ולא דמי לאיסור סירוס.

וכן כתב ב"דברי מלכיא"ל" סימן כ"ח שהוסיף דמה שכורת אח"כ הוי ככורת בשר המת.

וב"בית מאיר" כתב דלאחר שנתמסמס יש לדון בזה מצד כל העומד לחתוך כחתוך דמי [והאגרות בקורת כתב על סברא זו שהיא שבוש מוחלט, שא"כ אף יטמא

בחיינו משום אבר מן החי, והרי משנה שלמה שנינו פ"ט דחולין, דהאבר והבשר המדולדלין טהורין ועיין ב"עין יצחק" סימן ט' י' י"א ועוד אחרונים שהביאו ודנו בסברת ה"בית מאיר" הנ"ל (ועיין ב"הפרדס" אייר תשט"ו שרצה לדון מכוח הבית מאיר הנ"ל גם לענינו).

נכרת ע"י אדם לשם רפואת אבר אחר

(א) כתב היש"ש פרק הערל סימן ט': "אבל מ"מ מי שיש לו שבירה או חולי האבן והוכרח לכרתו אין זה בידי שמים שהרי אינו בהכרח לכרות הביצים, אבל מה שהוכרח לכרות מעניני הביצים גופא הוא בידי שמים" ע"כ.

וכן נראה מדברי הר"ת שהובאו במרדכי: (הביאם גם הח"ס שיובא להלן) "ומתוך כך מכשיר אותם בני אדם שחותכין מהם הרופאים ביצה אחת לרפואתו ומנתיקת הבטן או מן האבן העוצרת השתן" ומשמע דאלו גטלו כה"ג שתיהן לא היה מכשיר (עיין בח"ס להלן).

(ב) אולם ב"חתם סופר" סימן י"ז הביא מה"סמ"ג לאוין קי"ט שכתב: "אמר שמואל כל פסול בענין זה, כשלא היה בידי שמים, אלא בידי אדם, ע"י פשיעתו, כגון שכרתו אדם, או שהכהו הקוף, אבל אם גולד כן, או ע"י חולי אירע לו, כשר לבא בקהל". וכתב ע"ז הח"ס שמאריכות לשונו מבואר דדוקא אם כרתו אדם בפשיעה, ולאפוקי אם כרתו לרפואה שהיה לו חולי וכרתו להושיעו מחליו מותר בקהל, והוסיף שם שמלשון הסמ"ג בודאי משמע הכי, אבל אין היתר זה מבואר מלשון הרמב"ם. ומלשון ר"ת שבמרדכי פרק הערל משמע מה שחותכין הרופאים מחמת חולי האבן הוי בידי אדם.

ומדברי ה"ח"ס הנ"ל יש לדון היתר גם לענינו דהא סוף כל סוף, כריתת הצנור, אם כי איננה מחמת מחלת הצנור עצמו, אבל עכ"פ הרי היא להושיעו מחליו, שהרי הוא צורך הנתוח, וכפי הנראה מדברי הח"ס הנ"ל, דלדעת הסמ"ג גם כריתת מחמת אבן היתה מותרת, שהרי הביא את דברי ר"ת שבמרדכי כהוכחה נגד דברי הסמ"ג הנ"ל.

(ג) ובהערות הגרי"ה הרצוג שליט"א בסוף אוצה"פ, הקשה לשיטת החת"ס הנ"ל בדעת הסמ"ג, א"כ גם כרתו לאנסו יהיה כשר וזה חדוש שלא נתן להאמר.

ועיין עוד בחקרי לב אה"ע סימן ז' שרצה לדון עפ"י טעם החנוך — והזקן אהרן סימן קנ"ז — דכל טעם הפסול דפצו"ד הוא כדי שלא יבואו לעשות כן בידי אדם (שאז יעבור על איסור סירוס מ"ובארצכם לא תעשו כן") (עיין לעיל בפרק א' אות א' שהובא שם לשון החנוך) דלפי טעם הנ"ל אם סרסו ביד"א משום פק"נ יהא שרי בבת ישראל, וכן אם סרסו גויים באונס לא יפסל, וכתב שלא מצאנו חדוש כזה, ולא נתן להאמר. וקשה להתיר מטעמא דקרא.

(ד) והגרא"ז מלצר זצ"ל כתב דגירסא זו של החת"ס לא תתכן משום דלא שייך בכרתו אדם להוסיף ולכתוב "ע"י פשיעתו" והחליט שהוא טעות סופר, והגירסא הנכונה היא "או ע"י פשיעתו" וזה מוסב על המשך דברי הסמ"ג "או שהכהו קוץ" ולפי"ז גם בכרתו לרפואה אסור. ואח"כ מצא בדפוס ישן את הגירסא הזאת.

וב"צמח צדק" סימן ט"ו אות ה' פירש את דברי הסמ"ג ד"ע"י פשיעתו" מוסב על "או הכהו קוץ" ומשו"ה נקרא קוץ ביד"א דמיירי דהכהו ע"י פשיעתו, ודבריו מתאימים לדברי הגרא"ז זצ"ל הנ"ל ואזלא הוכחת החת"ס.

(ה) אבל מרן הגרצ"פ פרנק שליט"א כתב בהערותיו לספר אוצר הפוסקים דאף לפי הגירסא הנ"ל "או בפשיעתו", קיימת בעינה הוכחת החת"ס. משום דהרי ע"כ לפי גירסא זאת בא הסמ"ג להשמיענו דלא בעינן מעשה בידים ממש וסגי אף בגרמא, ואשר כן הוא האמת, דהא לא נזכר כלל בדין פצו"ד דבעינן עשיה כמו בשבת דממעטינן גרמא, וא"כ הו"ל להסמ"ג לכתוב "או בגרמתו", ומדוע כתב "או בפשיעתו", הרי מלשון זה משמע דלא סגי בגרמא סתם, אלא בעינן דוקא גרמא שיש בה פשיעה? אלא שעל כרחק בא הסמ"ג להשמיענו דכל שלא היתה פשיעה במעשיו כגון שכרתו לרפואה איננו נפסל וכהח"ס הנ"ל, והוסיף שם שזה מתאים מאד לטעמו של ה"חנוך" דשורש הפסול הוא כדי שלא יבא לעשות מעשה כזה בידים, וממילא דכשהוא לרפואה לא שייך למיפסל.

פרק ג

מה דין ספק פצוע דכה?

מאחר שיש לנו צדדים לכאן ולכאן נשאלת השאלה מה דין ספק פצו"ד האם הוא כשאר ספיקא דאורייתא, ולחומרא, או לא? אך כדי לברר מה דין ספיקא דדינא אנו נאלצים להקדים ולברר מה דין ספק ממש היינו ספק מציאותי כגון ספק נפצע ספק לא נפצע. (מקרה זה של ספק מציאותי נוגע להרבת אנשים שנעשה בהם נתוח פרוסטט והם מסופקים אם נחתך בשעת הנתוח גם צנור הזרע).

(א) ה"חקרי לב" סימן ז' כתב דלפי הריטב"א בקדושין בשם הראב"ד דפצו"ד הוא ממנין ה' קהלי דחד מיניהו הוא להתיר ספק ממזר הוא הדין דספק פצו"ד מותר בישראלית, אבל לשיטת רש"י תוספות ורוב הפוסקים דאית להו דקהל פצו"ד לאו ממנין ה' קהלי, ספק פצו"ד, הו"ל ספק תורה, דספיקו להחמיר.

(ב) אך ה"נודע ביהודה" סימן ו' כתב, דלדעתו הדבר פשוט דכולהו ילפי זה מזה אפילו אי קהל פצו"ד לאו ממנינה ועל כן ספק פצו"ד מותר. וכן דעת רוב הפוסקים. ה"אבני נזר" סימן י"ז ו"בית יצחק" סימן ל"ו.

כתבו דכיון דילפינן ביבמות ע"ה ע"ב פצו"ד מממזר בגזרה שוה, אין גז"ש למחצה וכמו דספק ממזר מותר ה"ה ספק פצו"ד מותר.

וב"תורת חסד" כתב ע"ז, דאולי י"ל דאין הגז"ש באה להורות אלא ע"י מה נעשה לפצו"ד ובאיזה מקום (עיין ביבמות ע"ה ע"ב) אבל לא לענין פרטי הדינים. ה"ב בת עיני" סימן ח' וה"ב בית אליקים" סימן א' וה"ב בית אפרים" חלק א' סימן ב' כתבו דמזה דמתירין פצו"ד בספקות, מוכח שהוא הדין ספק פצו"ד מותר בקהל.

וב"שואל-ומשיב" ח"א סימן ק"צ העלה להתיר מצד דספק עשה דפריה ורביה דוחה ספק ל"ת דפצו"ד [וב"בית יצחק" סימן ל"ז אות ד' רצה לדחות את דברי השו"מ הג"ל עפ"י מה שחדש שם דאף לשיטת הסוברים ספיקא דאורייתא מדאורייתא לחומרא הוא רק בספק ל"ת, אבל לא בספק עשה, וא"כ אין ספק עשה דוחה ל"ת, אך שוב חזר בו בסימן קל"ד וכתב דיש לצרף סברת השו"מ הג"ל לסניף עפ"י הלבוש או"ח סימן ס"ז דספק עשה דוחה ספק ל"ת]. ועיין עוד ב"שעה"מ" וב"אבני מלואים" כאן, ב"רע"א החדשות" סימן ס"ג, "כסא דהרסנא" סימן ש"מ, "באר יצחק" סימן ד', "עמק שאלה" סימן י"א, ו"גר אהרן" סימן א' ועוד.

ג) כל זה הוא מדאורייתא, אבל יש האוסרים ספק פצו"ד מדרבנן, ה"בנוב"י" הג"ל וה"ישועות יעקב" כאן, שכתבו דהא דמבואר בש"ס דהאסור מדרבנן הוא משום מעלת יוחסין, שזה הרי לא שייך לפצו"ד שאין לו דורות, לסברא זו אנו זקוקים רק במקרה של רוב כשרים, אבל בספק השקול בלא"ה אסור מדרבנן. וה"אבני נזר" כתב דאם כבר נשא אשה לא יוציא, ובנה יסודו עפ"י ה"שטה מקובצת" בשם הראב"ד כתובות י"ג דכתבו דמשום מעלת יוחסין אין להוציא אשה מבעלה.

וב"שו"ת מהרש"ם" ח"ד סימן כ"א הביא מ"ב בת עיני", מ"תפארת צבי", דהיכא דשכיח יותר לאסור מלהתיר גם ספק פצו"ד אסור, וכן כתב ה"מנחת פתים".

ד) אך דעת ה"רע"א" סימן ס"ג, ה"בית אפרים" סימן ב', "באר יצחק" סימן ד' "חלקת יואב" סימן ג', ו"תורת חסד" סימן ל"ז, "הרב מרדכי" ב"נוב"י" סימן ו' הג"ל, "בית אליקים" ועוד הרבה מהאחרונים דספק פצו"ד מותר אף מדרבנן, דהא הטעם דספק אסור הוא משום מעלת יוחסין ופצו"ד אין לו דורות. ה) ובספיקא דדינא דעת ה"דברי מלכיא" ח"ג סימן פ"ט, וכן הביא שם מה"נודע בשערים", ומה"רע"א" בתשובה שבסוף דו"ח, דלא שייך בספיקא דדינא להקל מפני שאין זה קרוי ספק, דהא קמיה שמיא גליא.

ו) אבל הרבה מהאחרונים הכריעו דגם בספיקא דדינא אמרינן להקל

אף מדרבנן, ה"באר יצחק" סימן ד', "עמק יהושע" סימן ט"ו, "חלקת-יואב" סימן ג', "גר אהרן" סימן א' ועוד.

ס כ ו ט

מהאמור לעיל נמצאנו למדים:

- (א) לפי דעת הרבה אחרונים אין פסול פצו"ד נוהג אלא א"כ נפצעו אברי הזרע דוקא.
- (ב) דעת ה"חזון איש" שאין צנור הזרע שבפרוסטט בכלל אברי הזרע לענין פצו"ד.
- (ג) דעת רוב האחרונים שאין שום היתר אפילו כשנכרת ע"י אדם למטרת רפואה, כל זמן שלא נתמסמס האבר.
- (ד) לפי דברי החתם סופר בדעת הסמ"ג, אין לפציעה לשם רפואה, דין של בידי אדם, אפילו אם נעשה לשם רפואת אבר אחר.
- (ה) רוב האחרונים מתירים ספק פצו"ד אפילו בספיקא דדינא.

ח ל ק ב'

האם אין בעצם עשיית הנתוח משום איסור סירוס ומתי הוא מותר

בחלק זה נעמוד על ארבע נקודות יסודיות:

- (א) מי עובר על איסור סירוס האם רק המסרס או גם המסורס ע"י אחרים?
- (ב) מה דין מקרה שיש בו סכנת נפשות? (ג) מה דין מקרה שאין בו סכנה?
- (ד) מהות איסור כוס של עקרין, מדאורייתא או מדרבנן? נקודה אחרונה זו חשובה לנו במיוחד היות והאחרונים (החז"א ועוד) השוו את נתוק הצנור בפרוסטט לשותה כוס של עקרין (עיין לעיל חלק א' פרק א').

מי עובר על איסור סירוס האם רק המסרס או גם המסורס ע"י אחרים?

(א) "במנחת חנוך" מצוה רצ"א כתב דלא מצינו דהמסתרס עובר בלאו ויש עליו רק דין מסייע כמו בשבת, ואף שהיה אפשר לדמות דין זה ללאו "דהקפה" דאחד המקיף ואחד הניקף בכלל איסור זה, ולפי פירוש אחד ברש"י מכות כ' ע"ב, המקור לאסור את הניקף הוא משום דהלאו ד"לא תקיפו" נאמר בלשון רבים וא"כ הרי גם בלאו דסירוס היה מהראוי לחייב את המסורס, דהרי גם הכא בלשון רבים נאמר "לא תעשו". מ"מ כיון שלא נתבאר חדוש זה בשום מקום לא נוכל לחייבו ובודאי יש איזה סברא לחלק. ע"כ. וכן פסק ב"בית משה" ס"ק ט'.

וב"דבר אליהו" (להגר"א קלצקין) סימן י"ז כתב: דאף אם נאמר דגם המסורס בכלל מ"מ לא חמור משותה כוס של עקרין, וגם מסתבר דכיון דהקרא

נאמר גבי בהמה, אדם דומיא דבהמה דלא שייך התם הלאו במסורס, ואינו ענין לדנין אפשר משאי אפשר.

(ב) וב"נתיבות לשבת" ס"ק ז' כתב: דאף דמלשון הרמב"ם שכתב "וכל המסרס לוקה" משמע דרק המסרס נכלל באסור זה מ"מ נראה, דדמי ללאו דהקפה וכמו דהתם גם הניקף בכלל, משום שנאמר בלשון רבים "לא תקיפו", ה"ה הכא שנאמר בלשון רבים "ובארצכם לא תעשו" גם המסורס במשמע, וכל שכן לפי מה שאמר רש"י בשבת ק"י ע"ב. "לא תעשו קרי לא תעשו". דמשמע דעיקר הקרא במסורס איירי.

(ג) ברור שבמקרה שיש בו סכנה, אין דבר העומד בפני פקוח נפש, ומותר אפילו לסרסו בידים. וכן כתב הריטב"א יבמות ס"ה ובספר "תעלומות לב" הביא כן גם מדברי הריטב"א שבת פרק ח' שרצים.

וכן פסקו ה"אפי זוטרי" ס"ק י"ז ה"יד אהרן" הגה"ט אות י' "אדמת הקדש" סימן כ"ג ו"בימי יוסף" סימן ו' ועוד אחרונים, משום דאין דבר העומד בפני פק"נ ואפילו בידים ממש מותר לסרסו.

ואף כי ב"שואל ומשיב" מהד"ת ח"ג סימן מ"ד אסר להשקות לקטן במקום סכנה אפילו כוס של עקרינ, משום דכל שיש בו משום השחתת עולם אפילו במקום פק"נ אסור, אבל כבר תמה עליו בספר "תעלומות לב" סימן ד' וכתב דנעלם ממנו דברי הריטב"א הנ"ל ומה עוד שאין זה השחתת עולם שהעולם לא ישחת גם אם זה לא יוליד.

(ד) עיקר השאלה היא במקרה שאין בו משום פק"נ והוא אך לרפואה בעלמא האם מותר לסרסו ע"י מי שאינו יהודי.

בשו"ע סימן ה' סעיף י"ד כתב: אסור לומר לעכו"ם לסרס בהמה שלנו וכו' וכתב ע"ז ה"ב"ש "אמירה לעכו"ם לסרס אסורה ממנ"פ או מטעם אמירה לעכו"ם שאסורה בכל האיסורים, או משום דבן נח מצווה על הסירוס".

אך ב"בית משה" ס"ק י"ג כתב דאם הוא חולה שאין בו סכנה ויוכל למצא רפואה ע"י שיסרסוהו בידים נראה דרופא שאינו יהודי מותר לסרסו, דהרי כתבו הראשונים התוס' והר"ן בטעם איסור סירוס לרפואה, אף דהוי דבר שאינו מתכווין, דאיסורו הוא משום דהוי פסיק רישא, והרי מבואר ב"מגן אברהם" או"ח סימן רנ"ג ס"ק מ"א דאמירה לנכרי מותרת בפסיק רישא, ועיין ב"נקודת הכסף" סימן קצ"ח ומג"א סימן ש"מ דמסייע אין בו ממש, אבל ע"י ישראל ודאי אסור.

וב"דבר אליהו" סימן י"ז בנדון אשה שאם תתעבר תסתכן, פסק שם שמותר לסרסה ע"י רופא עכו"ם דהא קי"ל דאין עכו"ם מצווים על הסירוס (דלא כר' חידקא) וכל עיקר האיסור הוא מטעם אמירה לנכרי. וא"כ כאן דהוא ע"י רופא דאדעתא דנפשיה עביד שרי אעפ"י שנוטל שכר. ואף אי גימא דגם המסורס בכלל

האיסור, מ"מ לא חמור טפי משותה כוס של עקרינ, וגם מסתבר דהאיסור הוא רק על המסרס ובפרט כשמסקין קודם סם המרדים. וקיל מכוס של עקרינ, ועיקר איסורו הוא מטעם אמירה לנכרי, והרופא אדעתא דנפשיה קעביד אף שהוא נוטל שכר.

(ה) והנה לפי המבואר לעיל דלפי כמה שיטות אין הצנור שבפרוסטט נכלל באברי הזרע, וניתוקו נכלל רק באיסור כוס של עקרינ. יש להזכיר כאן דעת כמה מהאחרונים דסבירא להו בדעת הרמב"ם דהשותה לרפואה אינו בכלל האיסור. עיין ב"יד אהרן" הגה"ט ס"ק ה' "פני משה" ס"ק ח' וב"אדמת הקדש" סימן כ"ג, ודייקו כן מלשון הרמב"ם שכתב "המשקה כוס של עקרינ כדי לסרסו" ומשמע דדווקא שהשקה כדי לסרסו ולא כשהשקהו לרפואה. אלא שתמהו שם מדברי הגמ' שבת ק"י דמשמע דגם לרפואה אסור.

(ו) אך עיין בב"ש כאן ס"ק י"ג דכתב בפשיטות דגם לשיטת הרמב"ם אסור לרפואה.

ועיין עוד ב"אפי זוטרי" ס"ק י"ז וה"נתיבות לשבת" ס"ק ז' שתירצו את לשון הרמב"ם הנ"ל דכוונתו למעט חצי שיעור דהא בגמ' מבואר דבתרי כסי מתעקר וא"כ השותה כוס אחת אינו באיסור, ואינו דומה לשאר איסורים ששם אסרה תורה אף חצי שיעור, דשאני התם משום דחזי לאיצטרופי, משא"כ הכא דעיקר האיסור אינו ממאכלות אסורות, אלא כדי שלא יתעקר ולכן לא גזרו בו רבנן בחצי שיעור, ועוד שאפילו כששתה כשיעור, הא הוי אינו מתכווין, ולכן לא גזרו כולי האי.

(ז) מיהו יש לברר עיקר איסור שתית כוס של עקרינ אם הוא מדאורייתא או מדרבנן, ולפי"ז נדון גם לעניננו דהא כבר הובא לעיל בשם החזו"א ועוד דהשוו את הצנור שבפרוסטט לכוס של עקרינ.

כתב הרמב"ם פט"ז מא"ב הי"ב וכן בשו"ע סימן ה' ס"ק י"ב "המשקה כוס של עקרינ לאדם או לשאר בע"ח כדי לסרסו הרי זה אסור ואין לוקין עליו". וכתב עלה במ"מ "מהסוגיא שבת דף ק"י מתבאר דכל היכא דלא נגע באברים ממש לא מחייב".

וב"לבוש" בסימן זה כתב "מדכתיב לא תעשו משמע עשייה בידים שנוגע באברי ההולדה ומסרסן אבל המשקה כוס של עקרינ כדי לסרסו אינו לוקה עליו שהרי אינו נוגע באברי הזרע, אבל איסורא מיהא איכא אפילו שותה רק לרפואה". (ועיין בח"א ס"ק י' מה שהבאנו שם בשם הלבוש). וכן כתב גם ב"קרית ספר" על הרמב"ם דכל היכא דלא נגע באברים ממש לא מחייב משום ובארצכם לא תעשו דהא אמעוך וכתות קאי דהוי סירוס אברים ומשו"ה לא לקי.

וב"ביאורי הגר"א" בשו"ע כאן כתב "דלתנייהו בכלל ומעוך וכו' אלא בכלל "משחתם" רלהכי לא נפקא אשה אלא ממשחתם כיון דלא שייך בה ומעוך וכו' בגיד

ובביצים ואין לוקין כנ"ל. ולפי "ביאור הגר"א" הנ"ל אינו אלא איסור עשה ולא לאו ומשונה אין לוקין עליו.

ח) ובתוספות בכורות ל"ט ע"ב לפי גירסת ה"צ"ק" נראה דכוס של עקרין אסור מדאורייתא דהכי גירסתו התם בד"ה וכולם "כולם בגיד פירוש ולא בביצים ומיהו סיפיה דקרא ובארצכם לא תעשו איירי אפילו בביצים בכ"מ שמסתרס דאפי' ע"י שתיית כוס של עקרין אסרינן בפ' ח' שרצים וכו'".

וב"נתיבות לשבת" כתב: דמלשון הרמב"ם שכתב "אסור ואין לוקין עליו" משמע דאיסורא מדאורייתא מיהא איכא. וכן כתב בתשובת הרמ"ך שבספר "בית יהודה" עייאש ח"ב סימן מ"ז.

וב"תורת חסד" סימן ל"ח כתב שמדברי התוס' הרא"ש והר"ן שפסקו דאסור לשתות כוס עקרין גם לרפואה ואינו מתכוין — משום דמודה ר"ש בפסיק רישיה מוכח דס"ל דהאיסור הוא מדאורייתא, דהא במילי דרבנן — כתב ה"תרומת הדשן" — דפסיק רישיה שרי.

וב"מנחת חינוך" תמה אמאי אין לוקין על שתית כוס של עקרין הא מסוגית הגמ' משמע דאין חלוק בין נגע ללא נגע, דהא פריך מבריייתא דמנין לסירוס שהוא אסור, וכן מסירוס אחר סירוס, ולא משני הא בדנגע והא בדלא נגע, ומוכח מזה דאין לחלק בכגון זה, וא"כ אמאי לא לקי כיון דהוא נכלל בלאו, דאם לא כן מנלן דאסור לשתותו (ועיין בביהגר"א דלעיל).

וכן כתב ב"אגרת בקורת" להגריעב"ץ דכוס של עקרין הוא איסור דאורייתא והא דאין לוקין עליו הוא משום דהוא לאו שאין בו מעשה (הובא לעיל חלק א' אות א').

וכן כתב ה"חתם סופר" עיין לעיל חלק א' אות י' הובא כל הקטע.
ט) אבל ה"מאירי" בשבת כתב דסירוס זה של כוס עקרין אינו אלא מדברי סופרים ואעפ"י שדרשו לא תעשו "לא תעשו" כלומר אפילו ממילא אסמכתא היא זו.

וכן משמע מדברי ה"ריטב"א יבמות ס"ג דכתב: "ואסור לאדם לשתות שום דבר שיעקרהו כדי לעסוק בתורה אבל לבטל ממנו תאוה והרהור שרי ואריך וכן שמעתי בשם רבנו הגדול ז"ל שאם קיים פ"ו וחשקה נפשו בתורה לגמרי ורוצה לשתות או לאכול דבר של עיקור כדי שלא יתבטל מתורתו שהוא מותר דההיא דר' יהושע (ולערב אל תנח) מצוה היא דרבנן ובכי הא שרו רבנן וטעמא דמסתבר הוא ושמעתי על גדולים שעשו מעשה בדבר זה בעצמו" ומשמע דס"ל דכוס של עקרין הוא מדרבנן.

וב"יד דוד" שאלה א' כתב דלסרס בשאר אברים או בשאר דרכים לשלול ממנו כוח התולדה אין בזה מלקות ואפשר שאינו אלא מדרבנן מגזירה אטו ג' אברים

או אפשר שאסור מן התורה מרבויה ד"משחתם" לרבות שאר משחיתים (ועיין ביהגר"א לעיל) ויותר מסתבר שאינו אלא מדרבנן ואף אי נימא דהוא מדאורייתא אין איסורו אלא משום דמשחית החי הראוי להוליד לא שנאסר עצם המעשה כמו שנאסר המסרס ע"כ. וכן פסק ב"בית יהודה" הנ"ל ח"ב סימן מ"ז.

וכן כתב ב"חזון איש" שבת סימן ס"ב (הוצאה חדשה) דמדברי הרמב"ם פט"ז מה' אי"ב הי"ב משמע דשתיית כוס עקרינ אינו אלא מדרבנן וכן הסביר שם את שיטת הרשב"א עיי"ש.

י) ובשו"ע שם סעיף י"ג ברמ"א "אבל מותר ליטול כרבלתו של תרנגול אע"ג דמסתרס ע"י זה וכן כל כיוצא בזה דלא עביד כלום באברי הזרע (הגהת אלפסי)".

וכתב ע"ז ב"ביהגר"א" "לאו דוקא אלא משום דאינו מסרס כלל אלא מונעו מתשמיש כמ"ש שם" וכו'.

אך מרן הגרצ"פ פראנק שליט"א כתב (בהערותיו לאוצה"פ) בתשובה דהשגת הגר"א אינה מובנת לו דדלמא גם הרמ"א שכתב "דלא עביד כלום" ג"כ מתכווין לומר כהגר"א הנ"ל דאינו מסרס כלל ולא עביד כלום באברי הזרע דומיא דנטילת הכרבלתא.

ועוד החליט שם באותה תשובה, לאסור אף כשאינו נוגע באברי הזרע, ופסק שם לאסור הזרקת סם המעקר לתרנגול, אף שהזריקה לא נעשית באבר הזרע דוקא. משום שזריקה נחשבת כמעשה בידים ממש ולוקין על זה. וגרע מכוס של עקרינ דהוא ע"י שתיה ויכולין להקיא כשאר סמא דחריפא דאפשר להציל את השותה ע"י הקאה, משא"כ זריקה אינה נתנת להצלה ונחשב למעשה בידים ממש דכל אברי האדם גוף אחד הם ואף שמגדולי הפוסקים נראה דתלוי בנוגע באברי הזרע כמו המגיד משנה הלבוש והמבי"ט (הובאו לעיל) מ"מ כיוון דלא נזכר כגמ' חילוק זה (עיין במנח"ח שהובא לעיל) יש מקום לומר דאין נפ"מ כלל בין נוגע ללא נוגע ובכל מקום שעושה בגוף מעשה שע"י זה יסתרס חשוב מסרס ועובר.

ס כ ו

מהאמור בחלק זה נמצאנו למדים:

- א) נחלקו האחרונים אם גם המסורס ע"י אחרים עובר על לאו דסירוס.
- ב) במקרה שאין בו סכנה אין דבר העומד בפני פקוח נפש. (חוץ מדעת השואל ומשיב).
- ג) במקרה שאין בו סכנה, דעת האחרונים להתיר, ע"י רופא שאינו יהודי, אפילו סרוס בידים.
- ד) בכוס של עקרינ נחלקו האחרונים אם הוא מדאורייתא או מדרבנן.

(ה) נתוח הפרוסטטט במקרה שאין בו סכנה, — לפי אלה המשווים את הנתוח הג'ל לשותה כוס של עקרין — תלוי הדבר: אם כוס של עקרין אסור מדאורייתא, — אין להתיר אלא ע"י רופא שאינו יהודי. ואם כוס של עקרין דרבנן דינו כמבואר באו"ח סימן שכ"ח לענין שבות דשבת (ועיין שם בשו"ע ואחרונים).

מקורות

(בערך, לפי סדר הספרים המובאים בקונטרס)

(א) אוצר הפוסקים, הערות המערכת. (ב) הפרדס: ניסן תשט"ז, אייר תשט"ו. (ג) אגרת בקורת, דף ה'. (ד) חנוך, תקנ"ט. (ה) חתם סופר, אה"ע סימן י"ד י"ז. (ו) חקרי לב, אה"ע סימן ז'. (ז) יד דוד, תשובה א'. (ח) חנו"א: ב"ב סנהדרין לקוטים מ"א, אה"ע לקוטים ד', שבת ס"ב (הוצאה חדשה). (ט) מאמר הגר"י אונטרמן שליט"א, בסוף אוצה"פ. (י) יראים, עמוד ביאה סימן ד'. (יא) בית שמואל, שו"ע סימן ה'. (יב) בית יצחק, סימן לד', לו, לז, קלד. (יג) תורת חסד, סימן ל"ז ל"ח. (יד) ב"ח, שו"ע סימן ה'. (טו) קרבן נתנאל. (טז) יבמות ע"ה, רש"י, תוס', והרא"ש. (יז) רמב"ם, פ"ו מסוטה ה"ו, בכסף משנה ומשנה למלך. (יח) רמב"ם, פט"ז מא"יב. (יט) פירוש המשנה להרמב"ם. (כ) ספר המצות להרמב"ם, מצות ל"ת, ש"ס. (כא) תוספות, סוטה כ"ו ע"א. (כב) לבוש, סימן ה' ס"ק י"ב. (כג) פני משה, אה"ע, שאלה ב'. (כד) אמרי שפר, סימן ע"ד. (כה) אוצר הפוסקים, בשם יד אהרן הגה"ט אות א'. (כו) אוצר הפוסקים, בשם שלחננו של אברהם סימן ה'. (כז) אדמת הקדש, ח"א סימן כ"ג. (כח) עבודת ה', סימן ג'. (כט) פתחי תשובה, שו"ע סימן ה'. (ל) אפי זוטרי, ס"ק י"ד י"ו. (לא) ברכי יוסף. (לב) שו"ע אה"ע, סימן ה'. (לג) תומת ישרים, סימן ג"א, ג"ב, קכ"ה. (לד) כסא דהרסנא, סימן ש"מ. (לה) אוצר הפוסקים, בשם הדבר משפט, ובני אברהם. (לו) עין יצחק, סימן ט', י', י"א. (לז) ישועות יעקב, ס"ק ג'. (לח) מהרש"ל פרק הערל, סימן ט'. (לט) ירושלמי, יבמות, פ"ח—ה"ב. (מ) תעלומות לב, סימן ד'. (מא) יד יוסף, סימן צ"ח. (מב) הערות הגר"י מלצר זצ"ל, באוצר הפוסקים. (מג) אבני נזר, סימן כ' י"ז. (מד) דברי מלכאל, סימן פ"ח, פ"ט. (מה) בית מאיר. (מו) מרדכי, פרק הערל. (מז) מאמר מרן הגר"י הרצוג, באוצה"פ. (מח) צמח צדק סימן ט"ו אות ה'. (מט) הערות מרן הגר"פ פרנק באוצה"פ. (נ) גודע ביהודה סימן ו'. (נא) בת עיני, סימן ח'. (נב) בית אליקים, סימן א'. (נג) בית אפרים, חלק א' סימן ב'. (נד) שואל ומשיב, חלק א' סימן ק"צ, מהד"ת ח"ג סימן מ"ז. (נה) אבני מלואים. (נו) שער המלך. (נז) רע"א, סימן ס"ג. (נח) באריצחק, סימן ד'. (נט) עמק שאלה, סימן י"א. (ס) נר אהרן, סימן א'. (סא) שו"ת מהרש"ם, ח"ב סימן כ"א. (סב) חלקת יואב, סימן ג'. (סג) עמק יהושע, סימן ט"ו. (סד) מנחת חנוך, רצ"א. (סה) בית משה, ס"ק ט', י', י"ג. (סו) דבר אליהו, סימן י"ז. (סז) נתיבות לשבת, ס"ק ז'. (סח) שבת, ק"י, רש"י תוס' הרא"ש והר"ן. (סט) ריטב"א, יבמות ס"ה. (ע) ימי יוסף, סימן ו'. (עא) קרית ספר. (עב) תוספות, בכורות ל"ט ע"ב. (עג) בית יהודה, (עייאש) ח"ב סימן מ"ז. (עד) המאירי, שבת ק"י. (עה) ריטב"א יבמות ס"ג. (עו) באורי הגר"א. (עז) תשובת מרן הגר"פ פרנק שליט"א, בסוף אוצה"פ. (עח) צאן קדשים בכורות ל"ט ע"ב. (עט) מנחת פתים.